

Muhoksen ruotusotilaat Kustaan sodassa 1700-luvulla

Ruotsin kuningas Kustaa III aloitti kesäkuussa 1788 sodan Venäjää vastaan tavoitteena palauttaa Ruotsin suurvalta-asema.

Pohjanmaan rykmentti osallistui heti taisteluihin Etelä-Suomessa lukuun ottamatta Kemin komppaniaa, joka oli ruotusopimuksensa mukaan suojaamassa kotimaakuntaansa.

Seuraavana kesänä rykmentti määrättiin Savon rintamalle. Mukana oli nyt myös Kemin komppania ja sen 28 Muhoksen pitäjän ruotusotilasta.

Komppaniaa oli valmisteltu sotaan jo Oulussa elokuussa 1788 pidetyssä katselmuksessa. Komppanian 150 ruodusta peräti 53 ruotuun otettiin nuorempi ja terveempi mies.

Muhoksen alueella otettiin uudet sotilaat seitsemään ruotuun. Sanginkylän Määttä ruotuun otettiin 23-vuotias renki Anders Jurvakainen sotilasnimellä Fält ja Niskan Pyykön ruotuun muhoslainen 20-vuotias Eskil Pelikka sotilasnimellä Trygg.

Utajärven Hiltulan ruotuun tuli 30-vuotias Joose Tuppurainen sotilasnimellä Blinck ja Pyhänsivun Wimperin ruotuun 24-vuotias mu-

hoslainen renki Juho Siira sotilasnimellä Blomster.

Muhoškylän Henttulan ruotuun värvättiin 23-vuotias Pekka Iisakinpoika Heikura Muhokselta sotilasnimellä Gápá ja Tikkasen ruotuun 26-vuotias muhoslainen Jaako Pyhäjärvi sotilasnimellä Enberg. Laitsaaren Pelkosen ruotuun tuli 35-vuotias muhoslainen Juho Mustonen sotilasnimellä Laurin.

Muhoksen alueella otettiin uudet sotilaat seitsemään ruotuun.

Kemin komppanian lähtö sotaan väistyä ja se oli vasta matkalla Heinolasta Lahteen, kun se kohtasi Savon prikaatin joukkoja.

Savon prikaatin majuri Georg Henrik Jägerhorn otti komppanian komentoonsa ja määräsi sen Läsäkoskelle estämään venäläisten pääsyn Kangasniemelle.

Näin tapahtui ja komppania sai tulikasteensa torjuessaan useiden ve-

näläisten partioiden yritykset päästä Läsäkosken yli.

Seuraava talvi oli ankaru koettelemus Ruotsin armeijalle. Primitiivisissä olosuhteissa, joissa armeija joutui viettämään talven, raivosi kenttätauti, johon sotilaita kuoli päivittäin. Pohjanmaan rykmentille pyrittiin toimittamaan kotimaakunnasta lämpimiä vaatteita ja ruokatarvikkeita sekä sotilaille niin tärkeitä paloviinaa ja tupakkaa.

Viinaa pidettiin tuon ajan Ruotsin armeijassa välttämättömänä miesten terveydelle, erityisesti talvikaan. Sen tai tupakan loppuminen koettiin lähes katastrofiksi. Se tiedetään, että pataljoonaa kohti saatiin toimitettua 200 kannua paloviinaa (kannu = 2,617 litraa).

Kemin komppaniasta kuoli talven aikana kuusi sotilasta. Heistä Eskil Trygg ja Abram Höger olivat Muhoksen pitäjän ruotusotilaita.

Venäläiset yllättivät Kemin komppanian vapunpäivänä 1790. Vangiksi jäi 12 miestä. Näiden joukossa olivat Muhoksen ruoduista Steffan Skätt, Josep Blick, Johan Storm, Hendric Höök, Matts Trumpet, Johan Laurin ja Petter Gren.

Skätt, Storm, Höök ja Gren palasi vankeudesta vuoden 1791 kevään ja kesän aikana. Vankeuden on täytynyt olla traumaattinen kokemus. Tähän viittaa se, että Hyrkkään ruodun sotilas Johan Storm palasi vankeudesta 22. huhtikuuta 1791, mutta karkasi ruodustaan 22. syyskuuta samana vuonna.

Siitä, mitä tarkkaan ottaen tapahtui, ei ole lähdetietoja.

Ensimmäisenä tulee mieleen Suomen armeijallekin niin tuttu asia: viina. Olisiko vasta nyt rykmentin talvella tilaama paloviinalähetys tavoittanut komppanian? Oliin lepoissa vartiointitehtävissä ja oli Walpurin yö.

Viinan väärinkäytöstä leiriolosuhteissa on myös muita esimerkkejä Kustaan sodan ajalta. Esimerkiksi Kymijoen rintamalta löytyy tapauksia, joissa miehistöä on rangaitu miestä väkevemmän etsimisestä ja hämmästyttävän kekseliäistä tavoista sen löytämisessä.

Myös lähisotiemme historiasta löytyy esimerkkejä viinalla läträämisestä. Kun jatkosodan aikana valittiin Petroskoi, löysivät sotilaat venäläisten viinatehtaan ja seurauksena sotilaita pyöri pian ympäröivänsään. Toinen esimerkki löytyy Lapin sodasta, kun suomalaiset löysivät Torniossa saksalaisten viinavaraston.

Toinen spekulatio liittyy säätilanteeseen. Olisiko toukokuun alussa ollut mahdollista, että päivällä auringon lämmittämälle järvenselälle olisi illan ja yön ajaksi noussut sumua, jonka suojissa venäläiset olisivat päässeet yllättämään Kemin komppanian.

Tällaisesta tapauksesta löytyy esimerkki Kymen rintamalta Anjalasta muutamaa päivää myöhemmin. Keskiyöksi 5. toukokuuta illasta nousseen sumun suojissa venäläiset jääkärit pääsivät yllättämään Kymijoen ja yllättämään ja valtaamaan ruotsalaisten tykkipatterin lähes laukaustakaan ampumatta.

Kaiken lisäksi patterin päällikkö oli poissa, ilmeisesti kallistelemaan maljoja takana olevassa leirissä. Ehkä kaikki edellä mainitut seikat vaikuttivat: jää kantoi, yöksi nousi sumu ja miehistö juhli Walpurin yötä. Totuus jäänee ikuisiksi arvoitukseksi.

Kemin komppanian sotilaat eivät enää osallistuneet taisteluihin Kustaan sodassa. Taistelut koko sodassa jäivät vähäisiksi, Läsäkosken kahakaksi ja Ylä-Kuonan mysteeriksi. Kaatuneita ei tullut, mutta sairauksiin kuoli kuusi ruotusotilasta, 13 jäi vangiksi ja yhdeksän oli karkasi.

Rauha solmittiin Värälässä 14.8.1790. Syyskuun 9. päivä pidettiin komppanian katselmus Varkaudessa. Sen jälkeen sotilaat saivat palata kotiseudulleen ja ruoduilleen. Alkoi 18 vuotta kestävä rauhan kausi.

Tarkemmin Muhoksen miehistä Kustaan sodassa osoitteessa: www.ruotusotilas.fi

Tapani Blomster FM

Kustaan sota muistetaan mm. Porrassalmen taistelusta, jossa Ruotsin armeija sai ensimmäisen voittonsa venäläisistä sitten Suuren Pohjansodan alkuvuosien. Tuolloinen majuri Georg Carl von Döbeln sai Porrassalmella luodin otsaansa ja piti sen jälkeen mustaa sidettä lopun elämänsä. Kuva: Albert Edefelt, Döbeln Juuttaalla. Museoviraston kuvakokoelmat.